

Lithium en de nier

In verband met een stemmingsstoornis gebruikt u lithium. Bij langdurig gebruik kan lithium soms problemen met de nieren geven. In deze folder leggen wij uit wat deze problemen kunnen zijn, wat de gevolgen voor u zijn en hoe we dit behandelen.

Wat is lithium?

Lithium is een natuurlijke stof die in ertsminen gewonnen wordt als zout. Het ziet eruit als keukenzout en smaakt net zo, met een licht metalige bijmaak. Lithium is goed in water oplosbaar. Het komt voor in planten, waterbronnen en zeewater. Lithium behoort tot de groep van medicijnen die we stemmingsstabilisatoren noemen.

Lithium wordt sinds 1960 toegepast om manieën te voorkomen en te behandelen. Begin jaren zeventig is het middel door de overheid geregistreerd als geneesmiddel voor manische en depressieve ziekten.

Wanneer wordt lithium geadviseerd?

Lithium wordt vooral toegepast in de behandeling van de manisch depressieve stoornis (MDS), ook wel de bipolaire stoornis genoemd. Lithium wordt in de volgende situaties gebruikt:

- acute behandeling: bij een manische toestand;
- preventie of onderhoudsbehandeling: bij het voorkomen van manische en depressieve ontregelingen van de stemming;
- als ondersteuning bij de behandeling van depressies aan antidepressiva toegevoegd.

Gebruik van lithium

Lithium moet dagelijks en meestal langdurig gebruikt worden. Het heeft de voorkeur om de gehele dosering lithium in eenmaal 's avonds in te nemen. Regelmatig wordt bloed afgenomen voor bepalingen van de lithiumspiegel.

Effecten van lithium

Als lithium in een therapeutische hoeveelheid in de hersenen aanwezig is, bevordert dit een normalisering van de stemming: de manische of depressieve verschijnselen worden minder en verdwijnen sneller. Als u lithium blijft gebruiken, helpt dat nieuwe episoden, afwisselende periodes van manies en depressies, te voorkomen. Als ze toch optreden, kunnen ze minder ernstig zijn of korter duren, zodat bijvoorbeeld ziekenhuisopname wordt voorkomen of bekort. Het maximale effect van de preventie wordt meestal pas bereikt na één à twee jaar.

Lithiumspiegel

De bloed- of lithiumspiegel is de hoeveelheid lithium per hoeveelheid bloed. De spiegel wordt in een getal weergegeven en is het resultaat van de ingenomen hoeveelheid (het aantal tabletten per dag) en de uitscheiding ervan door vooral de nieren. Direct na inname is de bloedspiegel het hoogst en neemt daarna langzaam af; daarom wordt de bloedspiegel-bepaling twaalf uur na de laatste inname verricht.

Als u 's morgens om 10.00 uur uw spiegel laat bepalen, moet u het laatste tablet de avond ervoor om 22.00 uur innemen.

Bezoekadressen:

Meander Medisch Centrum
Maatweg 3
3813 TZ Amersfoort

Locatie Baarn
Molenweg 2
3743 CM Baarn

Locatie Barneveld
(Medisch Centrum de Burgt)
Nederwoudseweg 17
3772 TD Barneveld

Locatie Leusden
(Medisch Centrum de Mulderij)
De Mulderij 2
3831 NV Leusden

Locatie Nijkerk
(De Nije Veste)
Oranjelaan 104
3862 CX Nijkerk

Postadres:

Postbus 1502
3800 BM Amersfoort

Telefoonnummers:

Algemeen: 033 – 850 50 50
Afspraken: 033 – 850 60 70

KvK Gooi en Eemland:

32082917

www.meandermc.nl

Hoeveel lithium?

Om het gewenste effect te bereiken, moet er voldoende lithium in uw lichaam aanwezig zijn. Dit is nauwkeurig te meten in millimol per liter (mmol/l), een scheikundige maat. De bloedspiegel wordt ingedeeld naar waarden gebaseerd op één maal per dag inname en bloedafname twaalf uur daarna. Uw psychiater (of in sommige gevallen de huisarts) zal de dosering van de lithium aanpassen afhankelijk van deze bloedspiegel.

Effecten van lithium op de nier

Er is een percentage patiënten waarbij de nieren worden beïnvloed door het gebruik van lithium. De nierproblemen die door het gebruik van lithium kunnen optreden zijn:

1. nierfunctiestoornissen
2. nefrogene diabetes insipidus

De nierfunctiestoornissen door lithium ontstaan meestal pas na langdurig lithium gebruik. Een diabetes insipidus kan al sneller na het starten van lithium optreden. Naarmate de lithium langer wordt gebruikt neemt de kans op nierproblemen toe. Dit betekent echter niet dat alle patiënten die langdurig lithium gebruiken problemen met de nieren krijgen.

1. Nefrogene diabetes insipidus

Bij diabetes insipidus (NDI) veroorzaakt door het gebruik van lithium zijn de nieren niet in staat vocht vast te houden. Dit wordt veroorzaakt doordat de nier door het gebruik van lithium ongevoelig wordt voor het antidiuretisch hormoon (ADH), ook wel vasopressine genoemd. Dit hormoon wordt aangemaakt door de hersenen en stuurt de nier aan om vocht vast te houden zodat er niet teveel urine wordt uitgescheiden. Kenmerkend voor een NDI is dat de patiënt veel gaat plassen. Hierbij maakt de nier grote hoeveelheden waterige urine, vaak gedurende de nacht. De patiënt heeft voortdurend dorst waarbij veel drinken het dorstgevoel niet vermindert.

Een NDI is in principe niet ernstig omdat de meeste mensen een goede dorstprikkel hebben. U kunt het vochttekort dan bij drinken. Een NDI veroorzaakt zelden schade aan het lichaam. Het grootste gevaar van NDI is uitdroging. Daarom is het van groot belang bij klachten als diarree en braken, maar ook bij warm weer, extra goed op de vochtintake te letten. Ook tijdens een eventuele opname is het goed om aan te geven dat het erg belangrijk is dat u voldoende drinken aangeboden krijgt. Dit zijn namelijk situaties waarbij u extra veel vocht kan verliezen waardoor het risico op uitdroging groter wordt.

Diabetes insipidus heeft niets te maken met suikerziekte (Diabetes Mellitus). Bij Diabetes insipidus is er geen probleem met suiker in het bloed of de urine. Het moet dus niet worden verward.

Verschijnselen

U herkent diabetes insipidus aan de volgende verschijnselen:

- droge mond
- veel drinken
- veel plassen

Onderzoek

Om de hoeveelheid geproduceerde urine te bepalen, moet u 24 uur urine opvangen, naast de hoeveelheid urine wordt ook de hoeveelheid zouten en afvalstoffen in de urine bepaald.

Behandeling diabetes insipidus

Allereerst is het belangrijk om aan de dorstgevoelens toe te geven. Het is verstandig om niet teveel dranken met veel suikers en zouten te drinken, omdat dit de vochtbalans nog verder kan verstoren. Drink dus bij voorkeur water, thee zonder suiker of light frisdrank. Als u onvoldoende in staat bent om het vochttekort bij te drinken of als het vele plassen u erg belemmert in de dagelijks activiteiten, kan er voor worden gekozen om te starten met medicatie, genaamd amiloride/hydrochloorthiazide. Deze medicatie zal er voor zorgen dat u minder gaat plassen. De arts zal samen met u bespreken of dit in uw geval verstandig is.

Controle

De behandeling met bovenstaande medicijnen kunnen invloed hebben op de nierfunctie en lithiumspiegel. Daarom is het van belang dat na de start met deze medicijnen de nierfunctie en lithiumspiegel extra gecontroleerd wordt. Meestal moet de dosering van de lithium uit voorzorg worden aangepast.

2. Nierfunctiestoornissen

Naast verstoring van de vochthuishouding, kan lithium ook een effect hebben op de nierfunctie. De nieren halen de afvalstoffen uit het lichaam. Als de nieren beschadigd raken, zijn zij minder goed in staat de afvalstoffen uit het lichaam te verwijderen. Hierdoor stijgt de hoeveelheid afvalstoffen in het bloed. Doordat lithium ook via de nieren het lichaam weer verlaat, kan bij een verminderde nierfunctie de lithiumspiegel stijgen. Aanpassing van de dosering kan dan ook nodig zijn.

Verschijnselen

Problemen door een onvoldoende werking van de nier ontstaan meestal pas wanneer de nieren ongeveer 60-70% van hun capaciteit hebben verloren. Dit betekent dat u waarschijnlijk weinig tot niets merkt van de verminderde nierfunctie. Wel kan al in een vroeg stadium de bloeddruk verhogen.

Onderzoek

Om te bepalen of bij u sprake is van een verminderde nierfunctie, worden een aantal onderzoeken gedaan.

- **Bloedonderzoek**

De hoeveelheid afvalstoffen wordt gemeten om te bepalen hoe uw nierfunctie is. Daarnaast zal het bloed onderzocht worden om eventuele gevolgen van een verminderde nierfunctie te bepalen, en om andere oorzaken van de nierfunctiestoornissen uit te sluiten.

- **Urineonderzoek**

Naast bepaling van de hoeveelheid urine die u produceert, wordt ook in de urine de hoeveelheid afvalstoffen bepaald en wordt onderzocht of er andere afwijkingen in de samenstelling van de urine zijn.

- **Echo van de nieren**

Geeft informatie over de grootte van de nieren en kan bepaalde afwijkingen opsporen. Soms kan bovenstaande onderzoek aanleiding zijn om aanvullende onderzoeken uit te voeren.

Behandeling van nierfunctiestoornissen

De behandeling van nierfunctiestoornissen als gevolg van lithiumgebruik, is afhankelijk van de mate van nierfunctiestoornissen en eventuele bijkomende complicaties.

Als er uit urineonderzoek blijkt dat u eiwit in de urine heeft, kan er voor gekozen worden om u een medicijn te geven dat helpt de nieren tegen dit eiwitverlies te beschermen. Uw arts informeert u hierover.

Als de nierfunctie verder verslechterd en er meer afvalstoffen in het bloed achterblijven zullen wij overleggen met uw psychiater of er andere mogelijkheden zijn om de stemmingsstoornis te behandelen. Dit zal gebeuren als de nierfunctie ongeveer 40-45ml/min is. Niet altijd zal het mogelijk zijn om een goed alternatief te vinden voor de behandeling met lithium. Indien dit het geval is zullen wij de nierfunctie goed blijven controleren.

Mocht u ten gevolge van de verminderde nierfunctie een hoge bloeddruk hebben ontwikkeld, dan is het belangrijk om deze goed te reguleren. Soms is het nodig om hier bloeddrukmedicatie voor te starten. Uw arts informeert u hierover.

Controle

Belangrijk is om zowel de nierfunctie als de lithiumspiegel te controleren. Een verminderde nierfunctie kan zorgen voor stijging van de lithiumspiegel, andersom kan een te hoge lithiumspiegel zorgen voor een verdere achteruitgang van de nierfunctie. Naast controle van de nierfunctie zal minimaal jaarlijks controle plaatsvinden om te bepalen of zich complicaties van de verminderde nierfunctie voordoen.

Vragen en contact

Heeft u nog vragen over uw behandeling of onderzoek, neem dan gerust contact op met Meander Medisch Centrum, via telefoonnummer 033 - 850 5050. Vraagt u naar uw zorgverlener of naar de polikliniek Nierziekten in het Meander Niercentrum Midden-Nederland.